

کارشناسان و ایران دوستان در ارتباط با کنفرانس سران کشورهای حوزه دریای مازندران:

منافع ایران را در مذاکره با پوتین فراموش نکنیم

با اینکه ولادیمیر پوتین رئیس جمهور کشوری است که اقمارش را سال‌ها است از دست داده و هیبت ابرقدرتی اش فرو افتاده است اما روسیه هنوز عضو دائم شورای امنیت سازمان ملل متحد است و زرادخانه اتمی اش مقام دومی خود را در جهان از دست نداده و اگر در اقتصاد حرف اول یا دوم جهان را می‌زند اما در علم و تکنولوژی صاحب کرسی معتبر جهانی است و هنگامی که آمریکا مادر بمب‌های غیرهسته‌ای جهان را می‌سازد او هم می‌تواند با فاصله نه چندان دوری پدر بمب‌های غیرهسته‌ای جهان را بسازد و یک تازی آمریکا را حداقل در برخی از زمینه‌ها به چالش جدی بکشد. رهبر چنین کشوری در اوج مناقشه هسته‌ای غرب با ایران در اقدامی بی‌سابقه به عنوان یکی از مهمترین رهبران جهان با همراهی هیاتی بلندپایه به تهران سفر می‌کند تا پیام‌های مختلف و شاید متضادی را به جهان مخابره کند. اگر او بتواند در این سفر سبب سرازیر شدن خولی بزرگ باشد مقام و منزلت کشورش را در مهمترین نقطه جهان یعنی خاورمیانه ارتقا داده است و اگر به چنین موفقیتی دست نیابد می‌تواند به تمام مساعی چند ساله غرب به سرکردگی آمریکا علیه برنامه هسته‌ای ایران لطمه بزند اما جمهوری اسلامی هم قدر این موقعیت را خواهد دانست منتها نه در این سطح که امتیاز بزرگی در سطح تعلیق غنی‌سازی را به گزاف به روسیه نه چندان وفادار اعطا کند. پوتین در تهران مورد استقبال گرم قرار خواهد گرفت تا میزان همراهی اش با جمهوری اسلامی در مصافی دیرپا با غرب محسوس بخورد. با این همه اگر پوتین حامل پیام مهمی از سوی اعضای دائمی شورای امنیت سازمان ملل به ایران باشد ادعای غلبه حاشیه بر متن اجلاس سران کشورهای ساحل دریای خزر افراتر از آمیز نیست. در همین رابطه سه نفر از کارشناسان و دست اندرکاران مسائل سیاسی در گفت‌وگویی با زهره آقایی به اظهار نظر پرداخته‌اند که باهم می‌خوانیم:

در پاسخ به سوال میزان اهمیت حضور رهبر روسیه در تهران الهه کولایی معاون دبیرکل جبهه مشارکت به زوایای مختلف این سفر می‌پردازد و در پاسخ به این سوال‌ها می‌گوید: ایران و روسیه دو کشوری هستند که بعد از فروپاشی شوروی سابق همچنان روابط بسیار پراهمیتی را تجربه می‌کنند. در واقع دو کشور به دلیل همجواری و پیوندهای گوناگون نیاز به توسعه روابط خود در عرصه‌های گوناگون را به طور فزاینده‌مورد توجه قرار داده‌اند. این استاد دانشگاه با اشاره به اینکه از منظر نیازهای ایران و توانمندی‌های روسیه و نیز از منظر نیازهای روسیه و توانمندی‌های ایران می‌توان ابعاد این روابط را مورد تحلیل قرار داد، توضیح می‌دهد: هر دو کشور ظرفیت‌های بسیار مناسبی برای تعیین نیازهای یکدیگر دارند که رهبران هر دو کشور آن را به خوبی مورد توجه قرار داده‌اند اما این توجه عملاً در عرصه‌های سیاسی تمرکز یافته و در دیگر عرصه‌ها از توجه لازم و مناسب برخوردار نبوده است. کولایی می‌افزاید: هرچند این روابط در طول سال‌های بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی فراز و نشیب قابل توجهی را شاهد بوده ولی به دلیل تقویت نگرش‌های ملی‌گرایانه و اقتدارگرایانه در روسیه و افزایش شکاف بین این کشور با غرب به ویژه با آمریکا از یک سو و از سوی دیگر افزایش نگرانی بین‌المللی به ویژه از سوی اردوگاه کشورهای غربی به ایران و حتی وابستگان منطقه‌ای آنها شاهد تقویت نگرش مثبت نسبت به این روابط در سال‌های اخیر بوده‌ایم. به گفته کولایی در شرایطی که دیدگاه‌های روسیه و آمریکا تفاوت‌ها و حتی تعارض‌های روشنی را نشان می‌دهد، حضور ولادیمیر پوتین در تهران فرصتی بسیار مناسب برای این کشور در عرصه تعامل آن با ایالات متحده ارائه خواهد کرد. این استاد دانشگاه به مزایای این سفر برای پوتین اشاره کرده و عنوان می‌کند: بنابراین این سفر در شرایطی که اختلافات روسیه با آمریکا و برخی از کشورهای بزرگ اروپایی می‌تواند برای روسیه مزایای قابل توجهی را به همراه آورد، اما همین دیدار که با توجه به برنامه ریزی‌های پیشین و سفرهای انجام‌نشده پیشین صورت خواهد گرفت با توجه به تحولات منطقه‌ای و بین‌المللی و ملاحظات و منافع روسیه در این چارچوب می‌تواند مورد تحلیل قرار بگیرد. به رغم شرایط جهانی (در سطح منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای) به هر حال ایران و روسیه دو کشور همسایه‌ای هستند که عوامل متعددی ضرورت توسعه روابط آنها را در عرصه‌های گوناگون شکل داده است. با این همه و با توجه به اهمیت این سفر باید دید آمریکا و غرب برای ممانعت از این سفر طی زمان باقی‌مانده تا برگزاری اجلاس آیا تلاشی خواهند کرد؟ خصوصاً اینکه به نظر می‌رسد مواضع ایران با این سفر تقویت خواهد شد. کولایی در این خصوص می‌گوید: ضرورتاً نباید تصور کنیم سفر ولادیمیر پوتین به ایران موجب تقویت مواضع ایران خواهد بود ضمن اینکه مزایای قابل توجهی همراه خواهد داشت ولی مساله حقوق و تکالیف کشورهای ساحلی دریای خزر نه در نشست‌های سران بلکه در

فرآیند چانه زنی و بده وستان های دیپلماتیک شکل می گیرد.

او معتقد است؛ روند تحولاتی که تاکنون در خصوص رژیم حقوقی این دریاچه صورت گرفته نشان می دهد روسیه به هیچ وجه در پی تامین خواسته ها و نیازهای ایران نبوده و در این حوزه رفتار خود را تنظیم نکرده است. در واقع همانند همه کشورهای جهان روسیه نیز منافع خود را در این حوزه ملاک و محور فعالیت هایش قرار داده و بنابراین سفر پوتین به تهران می تواند اساسا دستاوردی برای روسیه در رفتار مستقل خود در قبال غرب به ویژه امریکا در شرایط کنونی تحلیل شود. به گفته این کارشناس امور بین الملل در طول سال های بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی مساله ایران همواره یکی از مباحث مذاکرات رهبران امریکا و شوروی را شکل داده است بنابراین این بار نیز روس ها با استفاده از شرایط در پی افزایش مزایای خود حرکت می کنند. انتظار می رود با توجه به عملکرد روسیه، این کشور برای انجام این سفر امتیازاتی را از ایران طلب کند. باید دید در صورت صحیح بودن این پیش بینی این امتیازات چه خواهد بود؟ کولایی در این زمینه می گوید: «در طول سال های گذشته نه تنها روسیه بلکه کشورهای دور و نزدیک امتیازات بسیاری را از ما طلب کرده و به دست آورده اند. این برای ما که در فضای پرتلاطم جامعه بین الملل با استفاده از همه امکانات و ظرفیت های داخلی و توانایی های دیپلماتیکی که کسب کرده ایم امکان افزون خواهی را از میان برداریم نمی توانیم از کشورهای دیگر انتظار داشته باشیم ملاحظه منافع ما را در رفتارها و کنش های خود در نظر داشته باشند.»

داوود هرمیداس باوند در همین راستا می گوید: ولادیمیر پوتین پیش تر و در دوره ریاست جمهوری خاتمی در اولین اجلاس رسمی سران کشورهای ساحلی دریای خزر در اردیبهشت ۱۳۸۱ که به پیشنهاد نیازاف رئیس جمهور ترکمنستان و موافقت سایر کشورها در عشق آباد پایتخت ترکمنستان برگزار شد، شرکت کرده بود. این استاد دانشگاه می افزاید؛ روسیه از نظر تاکتیکی ظاهرا تمایلی به همکاری با ایران دارد اما به جهت استراتژیک قویا همراه با امریکا است. چنانچه روسیه و چین در قطعنامه های ۱۳۳۷ و ۱۷۴۸ شورای امنیت همراه امریکا بوده و به اتفاق آرا به قطعنامه ها رای مثبت دادند. به گفته باوند روسیه به هیچ وجه مایل نیست ایران به سلاح هسته ای دسترسی داشته باشد بلکه در مورد رابطه با ایران خواهان نوعی تعدیل است اما در فرآیند نهایی روسیه تا به حال همراه امریکا بوده و به ظن غالب در قطعنامه سوم نیز که قرار است در ماه دسامبر مطرح شود روسیه همراه امریکا و کشورهای اروپای غربی عمل خواهد کرد. وی در خصوص تقویت موضع ایران با سفر پوتین به تهران توضیح می دهد؛ با سفر پوتین به ایران موضع ایران تقویت نخواهد شد چرا که این اجلاس با موضوع دریای خزر برگزار می شود و بحث در همین محدوده است اما از نظر روانی و تبلیغاتی حضور روسای کشورهای ساحلی دریای خزر از جمله روسیه ممکن است بحث های فراتر از خزر و مسائل منطقه و عراق مطرح شود.

هرمیداس باوند

وی در زمینه امتیازهایی که ممکن است در جریان این سفر به ایران تعلق بگیرد، می گوید؛ امتیازات روسیه به ایران شامل تعاملات تجاری چه از لحاظ تسلیحات و چه اقتصادی خواهد بود. به هر حال روسیه از نظر تاکتیکی سعی در همکاری با ایران دارد. روسیه اما به گفته باوند در مورد بوشهر سیاست تاخیر و تعلل را پیش گرفته است و در این خصوص اظهار نظرهای ضد و نقیضی را مطرح کرده است. از یک سو مدعی شده اند که این تاخیر به دلیل عدم پرداخت های به موقع ایران است ولی از سوی دیگر برخی شخصیت های دیگر روسیه اظهار می دارند به موجب قطعنامه شورای امنیت این نوع ارتباطات ممنوع شده است. بنابراین به عنوان پایبندی به قطعنامه ها روسیه آمادگی اجرای تعهدات خود را ندارد و گهگاهی اعلام می کنند که روسیه تعهداتش را انجام خواهد داد و این رفتار ضد و نقیض دائم در حال تکرار است. اما این سوال باقی است که در قبال سفر پوتین قبل و بعد از آن امریکا چه رفتاری خواهد داشت و آیا امریکا برای ممانعت از سفر پوتین به ایران حاضر است امتیازاتی به روسیه بدهد و اگر این سفر صورت گرفت مواضع امریکا نسبت به ایران تضعیف نخواهد شد؟ **ابراهیم متقی** کارشناس امور بین الملل یکی دیگر از مصاحبه شوندگان است که در پاسخ به این سوال ها می گوید؛ سفر پوتین به ایران جنبه نیمه نمادین دارد. از یک سو روس ها اختلافات بسیار جدی با امریکایی ها در ارتباط با فضای سیاسی روسیه و همچنین استقرار سیستم های ضد موشکی امریکا در اروپا دارند. از طرف دیگر نگرش روسیه در جهت مخالفت با یکجانبه گرایی امریکا و همچنین اقدامات پرشتاب آن کشور در منطقه خاورمیانه سازماندهی شده. متقی در توضیح خود می گوید؛ طی سال های گذشته عموما اروپایی ها تلاش داشته اند تا فضای روابط خود را با ایران و امریکا به گونه ای موازنه یی کنند که از یک سو ایران به قابلیت های استراتژیک دست پیدا نکنند و از طرف دیگر محدودیت هایی را در برابر فشارهای عملیاتی و استراتژیک امریکا به وجود آورند. از سوی دیگر باید روی این موضوع تاکید داشت که اگرچه سفر پوتین به تهران یک موضوع جدیدی در روابط ایران و روسیه بعد از انقلاب محسوب می شود اما این سفر هیچ گونه تاثیر تعیین کننده یی در روابط استراتژیک ایران و روسیه به جا نخواهد گذاشت. به گفته این دانشیار دانشکده

حقوق دانشگاه تهران، روسیه سال ها است نیروگاه بوشهر را در جهت ترمیم و راه اندازی قرار داده است اما هیچ گاه فضای نهایی سازی بوشهر را فراهم نکرده اند. به این ترتیب یکی از بحث های جدی مقامات رسمی ایران و پوتین در تهران بحث نیروگاه بوشهر خواهد بود. از سوی دیگر مسائل دیگری وجود دارد که باید در چارچوب اجلاس کشورهای حوزه دریای خزر مورد توجه قرار داد. متقی به انتقاد روس ها از سیاست های موجود در ارتباط با همکاری های منطقه یی ایران با کشورهای ترکمنستان و آذربایجان اشاره کرده و عنوان می کند؛ آنها اعتقاد دارند که باید ایران قبل از اینکه رژیم حقوقی دریای خزر را سازماندهی کند سطح روابطش را با این کشورها در فضای همکاری جویانه قرار دهد یعنی اینکه ایران به عنوان حد واسط کشورهای حوزه آسیای مرکزی و قفقاز قبل از اینکه به رژیم حقوقی توجه کند باید نوع ارتباط خود را پیرامون چگونگی بهره برداری از حوزه دریای خزر با این دو کشور سازماندهی کند. او چنین نتیجه می گیرد؛ بنابراین این سفر برای هر دو کشور اهمیت جدی خواهد داشت. اما به دلیل فضای بین المللی که وجود دارد و همچنین محدودیت هایی که امریکایی ها برای روس ها ایجاد می کنند و از همه مهمتر اینکه خود روس ها هم به هیچ وجه تمایلی به افزایش قدرت استراتژیک ایران ندارند بنابراین انجام این سفر نمی تواند نتایجی را بوجود آمیختن ایران را در ارتباط با فضای منطقه یی و بین المللی ترمیم کند. این کارشناس به این نکته اشاره می کند که الگوی رفتار روس ها با امریکا و ایران و همچنین کشورهای حوزه دریای خزر در فضای چندجانبه گرایی غیر موثر سازماندهی شده. یعنی اینکه آنها تمایلی به ارتقای موقعیت و قدرت استراتژیک ایران نخواهند داشت. اگرچه امریکایی ها همچنین نشانه هایی را به آنها گوشزد خواهند کرد. متقی سفر پوتین به تهران را حتمی می داند و می گوید؛ نباید شک داشت که پوتین به ایران خواهد آمد؛ به رغم تفسیرهای خاصی که وجود دارد این سفر انجام خواهد شد. سفر سسارکوزی و همچنین خانم رایس ممکن است بیانگر این باشند که آنها پیام های خصوصت آمیزی را خواسته باشند برای انتقال به ایران به دولت روسیه منتقل کنند. یعنی سفر پوتین به تهران تا حد زیادی قطعی است اما پوتین در ایران چه پیامی را و چه موضعی را اتخاذ می کند، آن یک مساله کاملا متفاوت است.

